

"מעמד אל-אביאר שמור בזכרוני כחוויה דראמטית"

מאת אהיה אהרם

תנועת ההתנדבות העברית במלחמת העולם השנייה תרמה את חלקה המפואר להפיכת הישוב העברי בארץ לעם לחם המכריז על עצמו מאותו הלאומיות וכובש את מעמדו בקרב אומות העולם, משה שרת, מנהל המחלקה המדינית של הסוכות, גורו היהודית בימים ההם היה ידוע בין החיילים הארץ-ישראליים כאחד ביה של תנועת ההתנדבות, הוא ליווה אותה מימיה הראשונים, עמד במערכה נגד השלטונות הבריטיים שרצו להצר את צעדיה, ביקר ביחידות, הוריד וייעץ וזכה ל"אמון בלתי-מוגבל מצד החיילים העבריים.

זיקה מיוחדת היתה לשרת לגדוד השני של הגיימנס הארץ-ישראלי, ללי שבו באו לידי ביטוי מרוכז המאבקים חלוציים, ההתעוררות והציפייה, הקרבנות והסבל הכבד לנשות והחיילים של תנועת ההתנדבות כולה.

ביולי 1943 נשלח הגדוד השני לקירנאיקה, שם הוא שהה עד להקמת הבריגדה בספטמבר 1944. היתה זה תקופה סוערת בחיי הגדוד, היו בו שלושה שלבים: א) מיולי עד נובמבר 1943 — תקופת משימה, תסיסה פנימית רציפה לשינוי תפקיד ולצינוריה.

הזוית, תקופה זו נסתיימה במאורע הגפת הדגל שגבל עם מרד, בהפסקת השמירה, בהתחלת אימונים בגנאוי ובתקווה שהגדוד ייצא בקרוב לאירופה, להוות (ב) תקופת האימונים מנובמבר 1943 עד סוף מאי 1944, הגדוד עבר לכפר קטן, אל-אביאר, קיבל ציוד חדש, תותחים ומרגמות כבדים, התחיל להתאמן לקראת השתתפות במערכה: א) תקופת גיוון, ירידה במוראל, בשלהי החי שגרה ענמ" שכח עד ספטמבר 1944, כאשר הזכיר על הקמת הבריגדה.

כאשר על המצב בגדוד החמירו ו"אירעו בו תופעות המורות, ש"היו עלולות לסכן את קיומו, בא לביקור משה שרת, הוא השתתף בישיבת ועד הגדוד, שם הסביר את הרקע להתפתחות האחרונות ובערב חומץ באסיפה כללית של הגדוד, היתה הרידה בלבנו, כי הופצו לו לפני חיילים במדורים של לא תשיג את מטרתה, אולם הודו שרות נחבדו משה שרת כבש את הגדוד בדבריו הפנים ולאחר שסיים את דבריו הורגשה הקלה, התעוררו הקוות שבעבור כמה חדשים יתגשמו.

תמצית דבריו של שרת בישיבת ועד הגדוד נרשמו על-ידי הח"מ, וכל מאורע שלא נשתמרו הדברים שהוא אמר באסיפת הגדוד, וכך כתב שרת שגיס רבות לאחר מכן לח"מ: "כל מעמד אל-אביאר שמור בזכרוני כאחת החוויות הדראמטיות ביותר שהיו לי בימי החיים, ישיבת ועד הגדוד נפתחה על ידי בן-ציון אפלבוים (אילן, שליח ההסתדרות באפריקה כיום),

הוא אמר: הגדוד מכינס על הביקור בשער זה ובהרדת הגדוד יוצא לשמוע דברים שיוציאו אותו מן המיצר, שבו הוא נמצא, התרחשו בזמן האחרון דברים המעידים על דחיית סיכוינו: לצאת לחזית, השתיית האמונים, אי-קבלת התקן, ליבוש המפקדים האנגליים, לקיחת התרופות והמרגמות — שורה זו של עיבודות מעוררות דאגה, תאם זה מעיד על התנברות הקו נגדו אצל הגורמים המכריעים או על צינור מחליטם של המנהיגים הישראליים.

מה צריכה להיות צורת התגובות? האם עלינו גם לפעול באופן עצמאי או שאנו חייבים לסמוך רק על מאמצי המחלקה המדינית? כל אחד מאתנו שואל את עצמו: אלאה המורה, שיש להשיב עליה: מה בצד בקיום הגדוד אם אינו משתתף במערכת, אם אינו משמש כוח-הגנה על הארץ, אם הוא תמיד האחרון שנפגש עם קהילות יהודיות?

משה שרת אמר: נסיעה זו באה כמעט באופן בלתי-צפוי מראש, היא לא היתה שקורה באופן ישיר במשאירי-האון על גורלו של הגדוד והיא לא באה בעקבות השתלשלות מ"מ זה. היה לי חשוב מאד לביקר באיטליה, ידעתי את הקושי בקבלת ד"ר ירון לביקור ודרישתי אותו יותר לשם ניקוי מצפון מאשר מתוך סיכוי לקבלת הסכמתו. נסיעתי יזתה נה במסגרת מסיימת של זמן. לירון שהנעתי לאיטליה גינתה לי הרשות ממפקדת היס התיכון ב"א לגבי לביקר אצלכם, לא אוכל להביא לפניכם הילכות פסקות כי המ"מ הוא באמצעותו, עכשיו מתנהלים בירורים בין מיינסטריון המחלמה ומפקדת המורח התיכון ורצוי מאד שאפגש עשיתי עם מפקדה זו בקאזר, שתשיע ב"הרבה על גורלנו, כאמור, אין ב"ידי עדיין שום תוצאה מוגמרת, וזהו לכם דואי פרשת הברור רים עם וילסון (המפקד העליון של הכוחות הבריטיים במזרח התיכון) לפני 5 ימים בברוך. אך מיד אותה עכשיו — כדי למנוע פעולות ולהעמיד את הדברים על אמתותם, הוא היה סבור או ש"היטרה-משמעת בגדוד היה גדול מליכך שגם לאחר התרועעה על האימונים והציד, הגדוד המשיך באימונים, בירורים ותסקי אחר.

א, כי הגדוד יעבור קורס של אימונים שיאפשרו לו השתתפות ככרוב, לא הובטחה מצדו השתתפות פוח — ניתן רק סיכוי, לאחר ש"הגדוד יקיים את אימוניו הוא ירצא לאירופה ושם הוא יהיה מוכן גם לפעולה, לאחר שהגדוד יסיים את אימוניו ויועבר לאירופה יובא עוד גדוד מהארץ על מנת לעבור את אותו האימון — אם ישלח לי אירופה, אין כוונה לצרף את הגדוד דים לבריגדה, כל גדוד יצורף וישובץ במסגרת אחרת, ביחידה גדולה ומנוסה, כדי שילמד מנסיונה, אלה היו הכוונות א.נ. נפ"י. גשתי אחר-כך בירושלים עם הרמפקד של ארץ ישראל, שהביע דעה שלילית ביחס להבטחותיו של וילסון והזהיר אותי מלתלות תקוות בהן, הוא הדגיש שהגדרת תפקידו של הגדוד לא נשתנתה, שותחתו שוב בקאזר עם אחד ממנהיגי של וילסון, מסרתי לו את דעתי של המפקד בירושלים, אך גם הוא יעץ לא לשים לב לדברי הגנרל מארץ-ישראל והדגיש: לי כשתינו לאירופה תהיו בשלב של התפתחות ממשית במערכה, יצאתי מן הארץ לפני שלושה חדשים, מאז אין לי קשר בלתי-

אמצעי עם שלטונות המורה התיכון. ראיתי שמבחינה אחת לא הוגש שמו הבטחות המפקד הקודם וילסון: הוצאת הגדוד הראשון היתה בגיגוד להבטחתו, אני נוסע עכשיו לקאזר וראלי אשמע ביאורים מהמנהיג החדש, באלגרי לא יכולי זי להיפגש עם וילסון, אשר נעדר אז מהמקום ושותחתי עם סגנו

גנרל קרוק, באמצעותו הצגתי כי מה שאלות לוילסון, ידוע לי, כי הירורים נמסרו לו, מכיוון שבקשר זה לבקר בקרנייה ארשרה ונשלח מברק לאיטליה בעניין זה, ביחס לשאלותיו על הגדודים לא קיבלתי תשובה, מחכים לי בקאזר ושם אקבל ודאי את התשובה.

בנותיהם התחילה תשתלשלות עניינים חדשה: גפתה מ"מ בלונדון (ללא קשר עם השיחות במזרח התיכון) על רקע מעמדנו ככבא עברי, מנינו מחדש לממשלה ב"דרישה להקים כוח צבאי עברי לוחם, כחידוש התביעה שהוצגה על-ידינו כמה פעמים, אנו דורשים זאת במילוי הבטחת שניתנה פעם ובלקחה חזרה, תביעתנו הפעם היא בממדים יותר קטנים: בידי ימים נבטלה אפריקה למלחמה, ב"בתיים התחוללה השואה על יהדות אירופה, תביעה זו מתבססת על" שני בעיקר על הכוח הארץ-ישראלי הקיים כבר, ריכוזו לכוח אחד עם אפשרות של צירוף יהודים ממקומות אחרים, בעיקר מאנגליה, צפון-אפריקה ואיטליה, אין אנו מתעלמים מהקושי הצבאי שמילוי תביעה זו כרוך בו, שכן יחידות השירותים מהוות גכס צבאי, הן משוכן בכל חלקי האימפריה ואי אפשר לחרר עליהם, אנו מניחים דרישתנו ואם ניענה נגיע רק לי ריכוז מינימלי — לאיחוד הגדוד דים לבריגדה, כאן כוולה להיות רק התגברות מדינית ולא צבאית, קיימת תכנית-מינוחם של ריכוז הגדודים עם צירוף כמה יחידות שירותים, דבר זה הוצג על רקע פוליטי גבוה, זה מ"מ ג"א גורמים מדיניים רמיזמלה, זה הוצג כי תביעה מדינית-מוסרית, אנו דורשים — לאחר מה ששבר על הידידות — לאפשר לשם היהודי להירפיע במעולה באירופה, אם לא הישעה ממשית, הרני לפחות הובע עת פמליה, התוכני הוגש למיניסטר המלחמה כצינור שדרכו הוא יגיע לקבינט המלחמה, עניין זה משמש נושא לבידורים תמידיים, אין לי טקס שמיניסטר ה"מלחמה, לאחר שהתייעץ עם מומי חים צבאיים (הוא בעצמו אינו איש צבא, אלא איש אדמיניסטרציה) ורשם את הערותיהם — העביר את התוכני הלאה, קיבלתי אישור ראשון שהעניין התגלגל ויש יסוד להניח ששאלת הגדוד תושג תלוייה בתוצאות מ"מ זה.

לא מן הנמנע הוא שאילו גודד זה היה מועמד לצאת לאירופה הוא עלול להיעצר, מכיוון שיש להחליט על גורל הגדודים האחרים, ואני מצוין ומדגיש: אינו יודע מה קרה לגדוד הזה ולגדוד הראשון, אינו יודע את הסיבה לשינויים לשלילה, אכרר זאת ב"מפקדת בקאזר, להלכה יכול לה"י יוח שנגיע פעם למסקנה, כי הגדוד דים אינם כדאיים, ברור לי דבר אחד, שאנו עוד רחוקים מלהציג את השאלה כמה, מכיוון שיש סיכויים למאבקנו על עתיד הגדוד דים, בשלב זה מתבטא תפקידו של הגדוד בשני דברים, ואלה הן גם שתי החזיונות לגודודים: א. יש לדאוג לכך שהמתיחות השוררת בגדוד תהיה ידועה ותל"חץ בלי הורף על השלטונות, ב. לשמור על הגדוד, פירוש הדבר "משמעת צבאית והתנועות משעולות העוללות לפרק את הגדוד, בשלב זה גילויי אי-משמעת עלולים רק לחזק, עדיין אין צורך בהיאבקות של הפות משמעת, קיימים צינורות צבאיים שיש להשיג בהם כדי לבטא את קוצרי הרוח, מכיוון שזוהי שאלה מדינית ישנו התרועעות רבה בשאלה זו של כוחות מדיניים, חיוביים ו"ה

משמעת יכולים לתת קלף בידי המפקדים, הגדוד נוצר כתוצאה מטאבק מדיני ומשמש כמסווה למאבק, את הגדודים קיבלנו בזמן שהיתה נשקפת סכנה לארץ — יש לדאוג שתמשכו יחסיים, אפי"שר יהיה לשברו כשלא יהיו עוד סיכויים לקיימנו, במקרה שהגדוד יחורף לשמירה, יהי צורך בשלב זה לשמור פתוח תפקיד שניים.